

гіональному рівні. З цією метою доцільно цілеспрямовано проводити заходи як у контексті державної економічної регуляторної політики, так і в рамках політик регіонального розвитку та управління. На рівні держави в рамках державної політики має формуватися комплекс заходів всебічного сприяння розширенню повноважень регіонального управління та одночасно проводитися заходи із популяризації регіонів як об'єктів вкладення інвестицій через позиціонування кожного регіону за власними індивідуальними ознаками, а також щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості та покращення інвестиційного клімату держави загалом і окремих регіонів зокрема. На рівні регіону варто акцентувати увагу на розширенні спектру джерел та збільшенні обсягів власних інвестицій, формуванні умов для залучення інвестицій з інших регіонів та інших країн, а також покращенні інвестиційного клімату в регіоні, підвищенні рівня його інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел

1. Бутко М.П. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій у регіональних господарських системах // Регіональна економіка. – 2010. – №1. – С. 39–47.
2. Податковий кодекс України. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України, 2010. – 336 с.
3. Скоробогач О.І. Аналіз інвестиційної привабливості регіонів України та їх підтримка банківською системою // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №3. – С. 7–10.
4. Жовнірчик Я.Ф. Концептуальні засади державної політики комплексного і збалансованого розвитку регіонів // Економіка та держава. – 2010. – №11. – С. 93–96.
5. Музиченко А.С. Засоби залучення інвестицій в регіони // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 11 / Наук. ред. І.К. Бондар. – К., 2000, 278 с. – С. 66–74.
6. Звіт про прямі іноземні інвестиції в Україну 2011 р. Ernst&Young // [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.](#)

М.Л. ВАРЛАМОВА,
здобувач кафедри менеджменту ЗЕД, ВНАУ,
О.О. ПРУТСЬКА,
науковий керівник: д.е.н., професор

Аналіз потенціалу переробної галузі АПК Вінницького регіону

У статті проаналізовані тенденції розвитку переробної галузі АПК Вінницької області. Аналіз здійснено як в цілому по галузі, так і по окремих її сегментах. Зокрема, виявлені особливості забезпечення переробки овочів та фруктів, молока, м'яса та цукру. Досліджено експортний потенціал даних груп продукції.

Ключові слова: переробна галузь АПК, експортний потенціал, аграрні підприємства, групи продукції.

В статье проанализированы тенденции развития перерабатывающей отрасли АПК Винницкой области. Анализ осуществлен как в целом по отрасли, так и по отдельным ее сегментам. В частности, особое внимание уделяется переработке овощей и фруктов, молока, мяса и сахара. Исследование данных групп продукции осуществлено также с позиций экспорта.

Ключевые слова: перерабатывающая отрасль АПК, экспортный потенциал, аграрные предприятия, группы продукции.

This article analyzes trends in agro-industrial Vinnytsia region. The analysis was performed as in the whole field, and on its individual segments. Particular emphasis on processing of fruits and vegetables, milk, meat and sugar. Investigation of these groups of products made also from the point of export.

Постановка проблеми. Переробна галузь є однією з найбільш прибуткових в агропромисловому комплексі України. Її

діяльність забезпечується комплексом переробних підприємств, які не тільки формують бюджети всіх рівнів, випускають п'яту частину від усієї виробленої в Україні продукції, а й відповідають за продовольчу безпеку та формують здоров'я нації.

Вінницька область спеціалізується на виробництві сільськогосподарської продукції та її промисловій переробці, тому переробна промисловість належить до пріоритетних галузей суспільного виробництва. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу потенціалу переробної галузі АПК у даному регіоні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням розвитку АПК та ефективної взаємодії аграрних і переробних підприємств приділяли значну увагу такі відомі вчені, економісти–аграрники, як В.Г. Андрійчук, В.Л. Валентинов, В.І. Власов, А.П. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, М.В. Зубець, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак та ін. Слід зазначити, що окремі аспекти забезпечення найбільш повного використання потенціалу галузі висвітлені недостатньо, що обумовлює необхідність вивчення даного питання.

Мета статті – проаналізувати потенціал переробної галузі АПК Вінницької області.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі переробної ланки АПК Вінницької області та виявленні потенційних можливостей для її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Вінницька область представлена 14 галузями промисловості, з яких провідними за обся-

гами виробленої продукції є харчова та переробна (57%), електроенергетика (22%), машинобудування (9%), хімічна (2%) тощо. У Вінницькій області виробляють всі життєво необхідні продукти харчування: цукор і олію, борошно й вершкове масло, тваринні жири й консерви, ковбаси тощо. За обсягами виробництва продовольчих товарів народного споживання Вінниччина посідає друге місце серед усіх областей України.

Частка області в загальнодержавному обсязі реалізованої продукції в 2010 році становила 1,5%. Більше половини обсягу у структурі реалізованої продукції припадає на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів [3].

Пріоритетним напрямом розвитку промисловості Вінниччини, що формує загальний індекс промислового виробництва області, є харчова промисловість. Вона постійно посідає провідне місце з виробництва окремих видів продуктів харчування. Так, вагомий внесок у загальнодержавне виробництво вносять підприємства з переробки та консервування овочів та фруктів, питома вага яких у виробництві джемів, желе фруктових, пюре та пасти фруктової чи горіхової становить більше половини вітчизняного виробництва. Соків концентрованих, включаючи купажовані, крім томатного соку, виробляється 42,3%. На Вінниччині виробляється більше ніж чверть (26,6%) спредів та сумішей жирових, 21,3% – виробів кондитерських з цукру (включаючи білий шоколад) без вмісту какао. Провідне місце посідає область у виробництві цукру, горілки, інших міцних спиртних напоїв, яловичини, телятини мороженої (16,4–17,4%). Значна частка (11,4–12,9%) у загальнодержавному виробництві припадає на виробництво яловичини і телятини, свіжої (парної) чи охолодженої, масла вершкового.

Розглянемо динаміку виробництва продуктів переробки сільського господарства (табл. 1).

На основі даних, наведених у табл. 1, можна стверджувати, що найбільшого приросту обсягів виробництва за 2011 рік досягнуто у цукровій галузі. В олієжировій сфері спостерігається позитивна динаміка зі значним підйомом у 2009 та 2011 роках. Протягом 2008–2010 років спостерігалось значне зменшення обсягів переробки м'яса та борошномельно-круп'яної продукції. Незважаючи на те що у 2011 році у даних галузях спостерігається незначна позитивна динаміка відносно 2010 року, досягти кризового рівня не вдалося.

Однак можна простежити недостатнє використання можливостей у таких сферах, як хлібобулочна, м'ясна, молочна,

борошномельна. В даних галузях є невикористаний у порівнянні з 2008 роком потенціал для подальшого розвитку.

Проаналізуємо основні ланки переробної галузі АПК Вінницької області;

1. *Переробка овочів та плодів.* В області є 14 підприємств з переробки овочів і фруктів, з них працює вісім. За умови відновлення роботи непрацюючих плодоконсервних заводів усі підприємства галузі області можуть забезпечити переробку за виробничий сезон більше 500 тис. т фруктів і 300 тис. т овочів, виробляти 100 млн. умовних банок плодовоовочевих консервів та 55 тис. т концентрованих фруктових соків.

У 2010 році потужності підприємств консервної галузі області з виробництва плодовоовочевих консервів були завантажені лише на 21,9%, з виробництва соків концентрованих – на 51,7%.

Для збільшення випуску конкурентоспроможної продукції підприємства плодоконсервної галузі області постійно працюють над впровадженням нових технологій, пошуком сировинної бази, розширенням ринків збуту, покращенням якості продукції, розширенням асортименту, впровадженням нових видів тари і упаковки.

2. *Цукрова промисловість.* У 2011 році цукроварінням займалися 12 цукрових заводів області. Вирощені цукрові буряки використовуються переважно як цукросировина. За січень–листопад 2011 року від усіх категорій господарств (включаючи власно вирощену сировину) переробним підприємствам надійшло 3,1 млн. т, що на 28,1% більше, ніж на відповідну дату попереднього року, на умовах продажу – 955 тис. т (на 42,9% більше), на давальницьких умовах цукрозаводи отримали сировини 461 тис. т (на 30,3% більше), власно вироблених цукрових буряків – 1,7 млн. т (на 20,4% більше). Середня реалізаційна ціна 1 тонни цукрових буряків, проданих всіма категоріями господарств, становила 389,6 грн.

На переробні підприємства надійшло від сільськогосподарських підприємств області 1,3 млн. т цукрових коренів (включаючи закуплену, давальницьку сировину та власно вироблені цукрові буряки), що на 40,6% більше, ніж у попередньому році, від господарств населення – 55,6 тис. т (на 20,5%), від інших господарських структур – 10,2 тис. т (на 33,6% менше). Ціни від продажу цукрової сировини сільськогосподарськими підприємствами становили 390,6 грн. за тону, господарствами населення – 350,1 грн. за тону, іншими господарськими структурами – 348,6 грн. за тону.

Таблиця 1. Виробництво основних видів продуктів переробки сільського господарства Вінницької області [3]

Найменування переробленої продукції	2008	2009	2010	2011	% 2011/2008
М'ясна, т	54225	39539	37486	37559	69,27
Переробка овочів та плодів, т	112684	88350	92815	81428	72,26
Олія соняшникова нерафінована, т	65384	106832	108788	139422	213,3
Маргарин і продукти аналогічні	45378	49133	51089	54340	119,7
Молочна	334922	301782	306742	325551	97,2
Борошномельна-круп'яна	209050	194200	179016	184799	88,4
Хлібобулочна	77254	69197	66342	65017	84,16
Кондитерська	79687	101373	116846	115323	144,7
Цукрова	283313	204759	296032	439222	155,08

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У 2011 році сезон цукроваріння в області розпочався в кінці серпня. Переробкою цукрових буряків займалися 14 цукрових заводів, які розташовані в 11 районах. Найпотужнішими в цій галузі є ЗАТ «Продовольча компанія «Поділля», ТОВ «Продовольча компанія «Зоря Поділля» та ТОВ «Хмільницьке». На них припадає половина обласного випуску цукру.

За січень–листопад в області вироблено 407,2 тис. т цукру білого кристалічного (19,2% від загальнодержавного виробництва), що на 40 відсотків більше відповідного періоду минулого року. За звітними даними, всі підприємства перевищили рівень січня–листопада 2010 року, а на шести підприємствах виробництво зросло в 1,5–2,6 раза.

В області 11 підприємств частково переробляли цукрові буряки на давальницьких умовах. З них на семи заводах обсяги виробництва цукру з сировини замовника становили від 27 до 62%, на чотирьох підприємствах – у межах 5–20%. Цукрозаводами було вироблено 71,1 тис. т цукру з давальницької сировини, що становить 17,5% загальнообласного виробництва.

Підприємства Вінниччини з виробництва цукру є конкурентоспроможними на українському ринку, про що свідчить значне збільшення обсягів виробленої продукції:

- цукровий завод «Капустянський цукор» розширив виробництво цукру до 16,4 тис. т;
- завод «Моївський цукор» – на 54,3% (до 28,4 тис. т);
- завод «Зоря Поділля», частина концерну «Укрпромінвест», – на 71,64%.

3. Переробка молока. На даний час молокопереробну галузь представляють найбільш потужні молокопереробні підприємства: ЗАТ «Бершадьмолоко», ТОВ «Лютсдорф», ВАТ «Тульчинський маслосирзавод», ВАТ «Літинський молочний завод», ВАТ «Вапнярський молочний завод» та ін. Перераховані підприємства є лідерами не лише на регіональному рівні, а й займають достойні місця на національному рівні. А їхня продукція користується попитом не лише у населення України, а й закордоном [1].

Кількість підприємств, що переробляють молоко, в 2011 році становила 17, у той час як у 2008 році – 23. Як наслідок, зменшилася кількість переробленого молока (табл. 2).

На основі даних, наведених у табл. 2, можна помітити збільшення кількості молока, що надійшло на переробні підприємства протягом 2010–2011 років.

У молочній промисловості в порівнянні з січнем–липнем 2010 року майже на дві третини зменшився випуск молока згущеного, на 24–42% – сирів жирних та кисломолочних, на 2–3% – вершків та молока і вершків сухих. Проте в 1,6 раза зросло виробництво молоковмісних продуктів, до 5% –

масла вершкового, молока обробленого рідкого та продуктів кисломолочних.

На сьогодні з 17 діючих на території області молокопереробних підприємств у зв'язку зі значною конкуренцією на сировинному ринку виробництво готової молочної продукції все у більшій мірі концентрується на кількох великих підприємствах. Провідні підприємства не лише Вінницької області, а й з сусідніх регіонів можуть запропонувати вищі закупівельні ціни на молоко товаровиробникам, вкладають значні кошти в модернізацію виробництва, мобільно реагують на зміни кон'юнктури ринку, постійно збільшують асортимент та, щоб не втратити свою нішу ринку за умов сезонного дефіциту сировини, розширюють ринок збуту за рахунок експортних поставок. Районні молокозаводи втрачають місцеву сировинну базу і змушені закуповувати сировину за межами району, що призводить до додаткових витрат на транспортування, а отже підвищує витрати виробництва та відпускні ціни на готову продукцію.

4. Переробка м'яса. У м'ясній промисловості у 2011 спостерігалось зростання виробництва в 1,5–1,6 раза яловичини, телятини свіжої чи охолодженої та свинини свіжої чи охолодженої, на 27% – виробів ковбасних. Водночас на 34% скорочено випуск м'яса та субпродуктів харчових свійської птиці морожених, на 17% – м'яса і субпродуктів харчових свійської птиці свіжих чи охолоджених та на 4% – напівфабрикатів м'ясних. На підприємствах з виробництва жирів на 2–15% збільшився випуск олії соняшникової рафінованої та нерафінованої, однак скоротилося виробництво маргарину і аналогічних продуктів на 0,3%.

Таким чином, проаналізовані ланки переробної галузі мають позитивну динаміку розвитку протягом останніх років і подальше підвищення їхньої ефективності сприятиме збільшенню частки продукції підприємств Вінниці на ринку України.

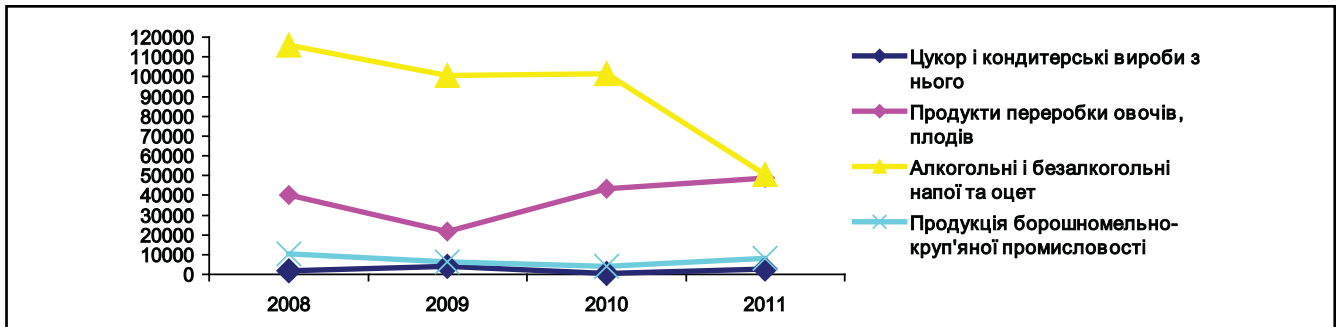
Проаналізуємо експортні тенденції у переробній галузі. Зовнішньоторговельний оборот продуктів переробки овочів та плодів у січні–вересні 2011 року становив \$45 млн., причому обсяги експорту становили \$42 млн., а імпорту – лише \$3 млн.

Більше 75% експорту – це соки з плодів, поставки яких здійснювалися до 13 країн світу. Найбільша їх кількість експортована до Російської Федерації (11 тис. т на \$23 млн.), Австрії (більше 2 тис. т на \$5 млн.) та Білорусі (1 тис. т на \$2 млн.).

Друге місце за обсягами поставок належить плодам консервованим. Їх поставлено за межі України більше 4 тис. т майже на \$9 млн. Найбільші поставки здійснені до Білорусі, Молдови, Російської Федерації та Казахстану. Серед товарів цієї групи домінують консервовані суниці і полуниці, вишні та черешні, абрикоси та персики.

Таблиця 2. Надходження молока на переробні підприємства Вінницької області [3]

Рік	Кількість, т	% до попереднього року
2008	530 074	91,1
2009	462 689	87,3
2010	465 583	100,6
Січень–вересень 2011 року	355 502	102,8

Експорт окремих видів товарів переробної галузі АПК Вінницької області, \$ тис. [3]

Розглянемо експорт окремих видів товарів переробної ланки АПК (див. рис.).

Як показано на рисунку, в 2011 році спостерігається значний спад експорту алкогольних, безалкогольних напоїв та оцту. У всіх інших групах слід відзначити збільшення експорту в 2011 році.

Таким чином, Вінницька область має значний потенціал переробної галузі АПК. Підвищення конкурентоспроможності переробної промисловості регіону можливо за рахунок переходу виробництва на інноваційну модель розвитку. Сучасні економісти пропонують перехід до доктрини «розвитку на випередження», в основу якої має бути покладена інноваційно-технологічна модель, що ґрунтується на активному стимулюванні інноваційної діяльності та використанні потужного людського капіталу.

Висновки

Переробна промисловість АПК Вінницької області посідає значне місце в економіці регіону. Найбільшого приросту обсягів виробництва за 2010–2011 роки досягнуто у цукровій галузі. В олієжировій сфері спостерігається позитивна динаміка зі значним підйомом у 2009 та у 2011 роках. Значне зменшення обсягів виробництва спостерігається у сфері переробки м'яса. Неповне використання потенційних можливостей у порівнянні з до кризовими показниками відмі-

чено у таких сферах, як молочна, м'ясна, борошномельна. У цих галузях спостерігається значний спад починаючи з 2009 року. Особливо це стосується м'ясної продукції, обсяги переробки якої впали на третину. На наш погляд, необхідно здійснювати інвестування у розвиток даних галузей. Основний акцент слід зробити на інноваційну діяльність. У цьому напрямі потрібно удосконалити взаємодію науково-дослідних установ та підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, що приведе до вироблення спільних рішень стосовно використання новітніх технологій у виробництві. Це дасть змогу покращити якість продукції, збільшити обсяги її виробництва та підвищити конкурентоспроможність переробної галузі Вінниччини як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Список використаних джерел

1. Ганзієнко Н.І. Аналіз та прогнозування стану молокопереробної промисловості Вінницької області // Інноваційна економіка. – http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_7/127.pdf
2. Крюкова І.О. Переробна промисловість Одещини в контексті розвитку АПК регіону – http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekhp/2009_3/st1.pdf
3. Офіційний сайт Вінницького управління статистики <http://www.vous.vin.u>
4. Офіційний сайт Вінницької ОДА – <http://www.vin.gov.ua/>

Л.Ю. ЧМИРЬОВА,
м.н.с., Інститут економіки та прогнозування НАН України

Централізація та децентралізація в управлінні економічним розвитком регіонів¹

Стаття присвячена аналізу досвіду країн Європи щодо врегулювання питань взаємовідносин між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування шляхом децентралізації влади. Головна увага приділена дослідженню основних проблем перерозподілу повноважень між рівнями влади в Україні.

Ключові слова: централізація, децентралізація, розподіл повноважень, рівні влади, місцеве самоврядування.

¹ Дана стаття підготовлена в рамках виконання відомчої науково-дослідної роботи «Інструменти регулювання просторово-економічного розвитку України», державний реєстраційний номер 0111U009105.